

Помаза-Пономаренко А.Л., к.держ.упр., НУЦЗУ, м. Харків

*Pomaza-Ponomarenko A. L., PhD in Public Administration, Scientific,
National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv*

**53 MUNICH SECURITY REPORT:
НОВІ АКЦЕНТИ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

**53rd MUNICH SECURITY CONFERENCE:
NEW ACCENTS IN SOCIAL SECURITY DEVELOPMENT**

У статті проаналізовано пріоритетні напрями формування системи безпеки, визначені на 53 Мюнхенській конференції з питань безпеки. Дослідження цих пріоритетів дозволило системно підійти до визначення засобів, необхідних для реалізації державної політики України із позиції її соціальної безпеки.

Ключові слова: *53 Міжнародна конференція з питань безпеки, державна політика, система безпеки, напрями формування, соціальний розвиток.*

The work is dedicated to the analysis of the priority directions of the development of social security, which were determined at the 53rd Munich Security Conference, as well as of the means necessary for the implementation of the state policy of Ukraine from a perspective of its social security.

Keywords: *53 Munich Security Conference, state policy, system of security, directions of forming, social development.*

«Громадяни демократичних країн усе менше й менше вважають, що системи останніх здатні в повній мірі задовольняти їх потреби й інтереси, протистояти негативному впливу глобалізації, а також забезпечувати необхідний рівень безпеки й відкритості»

Голова 53–MSC, посол Вольфганг Ішінгер [7, с. 5]

Постановка проблеми. Проблеми безпеки, її складники та шляхи вирішення цих проблем – предмет щорічного обговорення військових і політичних лідерів держав світу, політологів, представників ЗМІ, громадських діячів та інших зацікавлених осіб, яке проходить в межах безпекової конференції – Munich Security Conference (MSC). Історична довідка: Мюнхенська конференція з питань безпеки проводиться в Німеччині з 1962 року. До 1993 року вона мала назву «Конференція з військових питань» і проходила під егідою Християнсько-соціального союзу, з 1998 року фінансується урядом ФРН [1]. Засновником і керівником цього заходу до 1998 року був німецький видавець Евальд-Генріх фон Клейст-Шменцін [5]. Починаючи з 2009 року, цю роль виконує посол Вольфганг Ішінгер [там само].

17–19 лютого 2017 року в чергове відбувся такий широкомасштабний ін-

формаційно-комунікативний захід як MSC, в якому прийняли участь близько 500 осіб, серед них 25 глав держав і урядів, а також 80 керівників міністерств з питань оборони і закордонних справ. На його порядку денному були такі питання: майбутнє НАТО і трансатлантичних відносин після обрання на пост президента США Дональда Трампа, стан співпраці з Євросоюзом в питаннях безпеки та оборони, ситуація в Україні, відносини з Росією, війна в Сирії та безпекова ситуація в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, включаючи Корейський півострів [5]. Крім того, учасники даної конференції звернули свою увагу на питання бідності, тероризму, інформаційних війн, а також на загрозах, що впливають на систему охорони здоров'я, клімат, міграцію й розвиток соціальної ринкової економіки.

43–MSC (2007 р.) експерти назвали «Мюнхенською промовою» через той резонанс, який вона викликала в суспільстві [5]. Цьогорічний же інформаційно-комунікативний безпековоорієнтований захід також слід уважати посправжньому історичною подією світового масштабу, оскільки Велика Британія прийняла *key-end*-рішення про вихід з Єврозони-28, тобто із складу країн-членів Європейського Союзу. Це стало поштовхом для появи чергових жвавих дискусій у наукових і суспільно-політичних колах щодо перспективи існування ЄС, власне, щодо спроможності країн-локомотивів зберегти такий союз. До речі, питання *самостійного* формування державної політики в усіх сферах життєдіяльності було архіважливим для Великої Британії від самого початку заснування Європейського Союзу, адже вона вийшла після II Світової війни з найменшими соціально-економічними втратами й не потребувала суттєвої підтримки ззовні, усіляко намагаючись не потрапити у фінансово-економічну й технологічну залежність [6, с. 5] (курсив наш – А. П.-П.).

Крім того, 53–MSC є знаковим заходом через те, що сьогодні упевнено почали зміщуватися акценти на політекономічній карті світу. Вагомим її гравцем встиг себе зарекомендувати Китай як надавач «великих чеків» для забезпечення соціально-економічного розвитку тих чи тих країн, у т. ч. для України [2].

Отже, процеси глобалізації, популізму, інформатизації громадянського суспільства тощо зумовлюють необхідність удосконалення державної політики соціально-економічного розвитку, суспільного згуртування та формування спільної безпекової політики. Досягнення такої мети вимагає проведення ґрунтовних наукових розвідок у напрямку з'ясування сутності, механізмів цієї політики й орієнтирів її модернізації в контексті гарантування системи безпеки, зокрема соціальної. Усе це вказує на актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій. Серед українських учених, які приділили увагу розв'язанню проблем державної політики у сфері безпеки, можна виділити наукові розвідки О. Амоші, В. Бакуменка, С. Белая, С. Домбровської, О. Іляш, Н. Нижник, О. Новікової, Г. Ситника, В. Скуратівського та ін. Серед закордонних науковців варто відзначити праці З. Біктімової, А. Прохожева, В. Серебрянникова, Г. Сілласте, А. Хлопева, Й. Шумпетера, та ін. Разом із тим, продовжують зберігати науково-теоретичну та практичну актуальність питання визначення новітнього та дієвого інструментарію державної політики соціального розвитку крізь призму забезпечення системи безпеки. Розв'язання цих пи-

тань знаходиться в площині орієнтації діяльності органів державної влади на потреби й інтереси громадян. Вчасний аналіз успіхів і невдач у цій сфері є суттєвим аспектом формування системи безпеки, складовою якої є й соціальна, тому результати подібного розгляду, отримані в межах 53–MSC, є такими цінними для науки та практики.

Постановка завдання. Отже, метою цієї статті є аналіз пріоритетних напрямів формування системи безпеки, визначених на 53 Мюнхенській конференції з питань безпеки, а також ідентифікація засобів, необхідних для реалізації державної політики України із позиції її соціальної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Варто відзначити, що аналіз Звіту Мюнхенської конференції з безпеки 2015 року дозволяє стверджувати таке: його положення містили більше запитань, ніж відповідей, а саме: «Europe: Defense Matters?», «Energy Security: Running out of St(ream)?», «Emerging Powers: Free Risers?» [5]. З аналізу ж Munich Security Report 2017 стає очевидним, що питання на часі стоїть одне, наголос у якому вже робиться на соціальні згуртованість і розвиток, але воно має дещо пост-фактичний характер [7]. 17 лютого 2017 року запам'ятається виступами таких високопосадовців: Сенатора США Джона Маккейна, Президента Польщі Анджея Дуди, Президента України Петра Порошенка, Держсекретаря із закордонних справ Великої Британії Бориса Джонсона і Міністра закордонних справ Нідерландів Берта Кундерса. Ними під час панельної дискусії на тему «Майбутнє Заходу: занепад чи піднесення?» («The Future of the West: Downfall or Comeback?») була підкреслена важливість забезпечення, насамперед, соціальної безпеки, добробуту громадян, пропорційного соціально-економічного розвитку. Це, з одного боку, у певній мірі виходить за межі щорічної тематики зустрічей такого формату, а саме: «глобалізація», «глобалізоване суспільство», «глобальна безпека» тощо, а з другого – указує на локалізацію загроз сьогоденню. Об'єднавши виступи Бонно, Бориса Джонсона, Берта Кундерса та ін., зазначимо, що їх головною тезою було таке: природа цих загроз криється в корупції та бідності, які є «хворобами» сучасного світу, а ліки від них слід шукати у сфері освіти й економіки, а також у гарантуванні загальносуспільних принципів і цінностей (легітимності, верховенства права, підзвітності, ефективності тощо) [7].

Сучасний етап розвитку людства характеризується наявністю цілого ряду глобальних проблем, зокрема щодо запобігання екологічній кризі, боротьби із смертельними хворобами, подолання бідності, забезпечення продовольчої й енергетичної безпеки, водопостачання тощо. Важливе місце серед них займають соціальні проблеми, а саме: відтворення людського капіталу; демографічні проблеми; стан соціальної сфери. Це зумовлено тим, що вони обумовлюють більшість глобальних проблем суспільства. Так, значимість і важливість проблеми демографічних процесів визнається всіма державами. Очевидно, що зростання населення не може бути безмежним. Однією з найважливіших умов переходу до стабільного розвитку є вирішення питання щодо чисельності населення, особливо в країнах, що розвиваються.

У вересні 2015 р. на Саміті ООН щодо збалансованого розвитку в Нью-

Йорку (у межах 70-ої ювілейної сесії Генеральної Асамблеї ООН) глави держав й урядів погодили Порядок денний світового розвитку на період після 2015 року, і визначили міжнародні цілі збалансованого розвитку – економічну, соціальну й екологічну [4, с. 81–82]. З аксіологічного погляду, модель такого розвитку, насамперед, спрямована на пошук цілей соціального розвитку. Оскільки центральне місце в соціально-економічній системі суспільства займає людина. Задоволення її потреб, захист прав і свобод, а також забезпечення відтворення людини – це основні завдання органів державної влади та інших інституцій.

Отже, безпека – системне поняття. При цьому з упевненістю можемо стверджувати, що її система не тільки складна та багаторівнева, а й поліцентрична. На наш погляд, центральним її елементом є соціальна безпека. Зважаючи на ступінь узаємодії соціальної безпеки з навколишнім середовищем, така безпека повинна представляти собою відкриту систему, яка обмінюється з ним усіма засобами та підпадає під дію як внутрішніх, так і зовнішніх загроз. Як і будь-яка система, вона прагне зберегти свою стійкість, стабільність і організаційну будову. Досягти цього можливо в разі виявлення рівнів соціальної безпеки, а також визначення місця в ній регіональної складової, внутрішніх і зовнішніх загроз їй з метою повної або часткової нейтралізації їх впливу на систему такої безпеки.

З огляду на це вважаємо, що більш детальної характеристики вимагають рівні й форми вияву соціальної безпеки. За ознакою масштабності відповідно до видів небезпеки варто виділити такі рівні соціальної безпеки: а) наднаціональний (глобальний); б) національний (державний); в) галузевий (секторальний); г) регіональний, у т. ч. транскордонний; д) окремого господарюючого суб'єкта (підприємства, установи й організації).

Термін «глобальна соціальна безпека» набув широкого поширення як у теорії, так і на практиці соціального та державного управління. У вітчизняній науковій літературі це поняття активно розробляється Е. Афоніним, Б. Бабичем, Т. Бельською, О. Ляш, Г. Рейнгольдом, Г. Ситником та ін. Погоджуючись у цілому з підходом цих науковців, підкреслимо, що було б складно розуміти під глобальною соціальною безпекою відсутність небезпеки як такої. У сучасних умовах поняття глобальної соціальної безпеки, на нашу думку, включає в себе таке:

- визначення за допомогою наукових засад і підходів, якими є перспективні види небезпек (з позиції їх виникнення);
- розпізнання їх загроз;
- розробку наднаціональними, державними та іншими неурядовими організаціями системи заходів безпеки;
- здійснення практичних дій щодо запобігання виявам небезпеки і мінімізації ефектів від впливу загроз.

Система державного управління із забезпечення соціальної безпеки країни має характеризуватися як сукупність зв'язків між елементами підсистеми (суб'єктами державного управління) і зовнішнім середовищем, які покликані реалізовувати функції державного управління національною безпекою і застосовувати певний набір методів і засобів її підтримки.

Деякі особливості функціонування вітчизняної системи державного

управління у сфері національної безпеки формувалися протягом лише останніх років. Йдеться про залучення до досліджуваної системи недержавного сектора, що зумовлено внутрішнім станом речей в Україні, активною розбудовою громадянського суспільства, яке виступило гарантом дотримання прав і свобод громадян, певним механізмом стримування та противаг, а також спрямованістю державною політики на європейську інтеграцію, стратегічне партнерство з євроатлантичними структурами й країнами СНД. У контексті таких змін зазначимо, що характер функціонування системи державного управління у сфері національної безпеки України й надалі буде знаходитися під впливом геополітики. Вирішити дане питання та збільшити шанси на успіхи України може переведення загальнонаціональної ідей з теоретичної площини в практичну, а також її упровадження саме за допомогою процедури легітимації. Це забезпечить стійкий і безпечний розвиток найголовнішої складової нашої держави – соціальної. Зважаючи на викладене, вважаємо, що *система безпеки України має ряд рівнів реалізації та забезпечення*, а саме:

- 1) загальнонаціональний, на якому приймається державна стратегія безпеки й соціально-економічного регіонального розвитку;
- 2) міжрегіональний;
- 3) стратегічний.

Соціальний розвиток і безпека регіонів є об'єднуючою категорією, під час аналізу якої вважаємо варто зацентрувати увагу на суб'єктах і формах забезпечення соціальної безпеки регіонів. На наш погляд, зміст поняття «соціальна безпека регіону» можливо розкрити за аналогією із вищенаведеними дефініціями, що стосуються більш ширшого предметного кола – соціальної безпеки. Відтак, соціальна безпека регіонів – це сукупність характеристик поточного стану, умов і факторів, що визначають рівень стабільності, стійкості та поступальності соціального розвитку територіальної соціально-економічної системи (регіону), її незалежність й інтеграцію в соціальний простір держави. Останнє, на наше переконання, виражається в такому:

- можливості проведення виваженої регіональної соціально-економічної політики в межах загальнодержавної;
- здатності регіону оперативно й адекватно реагувати на різкі суспільно-політичні, структурно-організаційні, геополітичні та інші зміни;
- здатності регіону запроваджувати та реалізовувати соціально-економічні заходи (без очікування допомоги від держави);
- можливості регіону на договірній основі надавати допомогу суміжним територіям, де наявна, власне, зафіксована й визнана, ситуація незбалансованого та ризикостійкого розвитку, що може негативно відбитися на соціально-економічних інтересах даної території;
- можливості стабільно підтримувати відповідність діючих на території регіону соціально-економічних нормативів, загальноприйнятих у світовій практиці, що дозволило б забезпечити гідний рівень життя населення, повноцінне використання людського капіталу та потенціалу.

Ураховуючи викладене, вважаємо, що *соціальна безпека регіонів може*

виявлятися в різних формах, які можна згрупувати, зокрема за ступенем відображення (наростання / спаду) позитивної складової, виділивши серед них такі:

1. Соціальна напруженість.
2. Соціальна нестійкість.
3. Соціальна стабільність (соціальний консенсус).
4. Соціальна згуртованість.

Дослідження соціальної безпеки регіонів у даних формоутворюючих і формореалізуючих аспектах дозволяє констатувати, що вони постають як певні вектори соціального розвитку регіонів.

Україна, яка у своєму Основному Законі [3], визначила необхідність створення соціальної держави, тим самим указала, по-перше, на визначальну роль середнього класу в процесах формування соціальної стабільності на основі забезпечення економічного зростання та розвитку держави загалом і її регіонів зокрема. А по-друге, на необхідність досягнення для переважної більшості громадян гідного рівня життя, який наближається до того, що притаманний розвиненими країнами світу. Обравши саме такий шлях можна домогтися соціального консенсусу на досить тривалий період часу. Безперечно, збільшення масштабів і поглиблення диференціації в суспільстві залежно від доходів свідчить про недосконалість (власне, неефективність і «бездіяльність») державної політики у сфері використання та розподілу національного доходу. Однією з причин цього є високий рівень корупції в органах державної влади.

Збільшення матеріального добробуту не є самоціллю. Зважаючи на концепцію людського розвитку, важливо, щоб змінювалась не тільки позитивна динаміка доходів і відбувалося покращення матеріального становища людей, а й була користь від такого покращення для суспільства. Уважаємо, що надання державою «соціальної допомоги-розвитку» і здійснення політики регулювання щодо переведення збіднілого населення в ранг середнього класу на економічній основі можливе в такому напрямку, як підготовка висококваліфікованих кадрів нової формації, формування сприятливого бізнес-клімату та підтримка малого і середнього підприємництва.

Висновки. Стабільна соціальна обстановка необхідна для проведення організаційно-структурних й економічних реформ, що може забезпечуватися за умови збільшення частки та переважання в суспільстві середнього класу, соціальна роль якого, як відомо, бути своєрідним стабілізатором у соціальному та державному механізмі. Звісно, рівні доходів населення, а точніше їх межі, у кожній країні світу свої, і вони рухливі. На останнє впливає соціально-економічна ситуація в державі, національні стандарти споживання, а також державно-політичні рішення й установки. У цьому контексті глобалізація економічних і соціальних зв'язків об'єктивно зумовлює необхідність підтримки соціальної згуртованості. Саме на неї було звернуто увагу учасниками 53–MSC у контексті забезпечення та гарантування безпечного соціально-економічного розвитку держав. Вона, з одного боку, є категорією ідеального порядку. А з другого – метою, яку не можна миттєво досягти, але до якої формальним і неформальним інституціям слід максимально прагнути, дотримуючись принципів ле-

гітимності, ефективності, прозорості, підзвітності та верховенства права.

Список використаних джерел

1. Галушко О. В. Глобальна прагматизація міжнародних відносин у викликах сучасної демократії [Електронний ресурс] / О. В. Галушко // Проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. – К. : КиМУ, 2011. – Вип. 2. – С. 67–77.
2. Как Украина осваивает миллиардные китайские кредиты: энергетика, АПК и строительство / Раздел Экономика // Газета «Сегодня», 27.02.2016 г. – Режим доступа: <http://www.segodnya.ua/economics/enews/kak-ukraina-osvaivaet-kitayskie-kredity-energetika-apk-i-stroitelstvo-695114.html>.
3. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page2>.
4. Марушевський Г. Б. Національні цілі збалансованого розвитку як важлива складова стратегічного рівня державного управління / Г. Б. Марушевський // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 9. – С. 81–84.
5. Мюнхенська конференція з безпеки [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Мюнхенська_конференція_з_безпеки.
6. Політика європейської інтеграції : конспект лекцій / Укладачі А. Л. Помаза-Пономаренко, Т. О. Луценко. – Х. : НУЦЗУ, 2016. – 40 с.
7. Munich Security Report 2017 «Post-Truth, Post-West, Post-Order?» [Electronic resource]. – Access to: <https://www.securityconference.de/en/discussion/munich-security-report/munich-security-report-2017/>.

References

1. Galushko, O.V. "The global pragmatization of the international relations in the challenges of modern democracy" [Global`na pragmatyzacija mignarodnyh vidnosin u vyklykah suchasnoj demokratii]. *Aktual`ni problem dergavnogo upravlinnja* 2 (2011): 66–77. Print.
2. "How Ukraine uses multibillions of Chinese credits: energy, agriculture and building." *Сегодня* [Kiev] 27 Feb. 2016, Экономика sec.: n. pag. Web. 27 Feb. 2017. <<http://www.segodnya.ua/economics/enews/kak-ukraina-osvaivaet-kitayskie-kredity-energetika-apk-i-stroitelstvo-695114.html>>.
3. Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine. *The Constitution of Ukraine*. N.p., 28 June 1996. Web. 23 Feb. 2017. <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page2>>.
4. Marushevskij, G.B. "National goals of sustainable development as an important component of strategic level of public administration." *Інвестиції: практика та досвід* 9 (2016): 81-84. Print.
5. "Munich Security Report." *The Free Encyclopædia Wikipedia*. N.p., 2016. Web. 23 Feb. 2017. <http://uk.wikipedia.org/wiki/Мюнхенська_конференція_з_безпеки>.
6. Pomaza-Ponomarenko, A.L. and Lutsenko, T.O. "The policy of European integration." National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv. 2016. Lecture Notes.
7. *Munich Security Report 2017 «Post-Truth, Post-West, Post-Order?»*. Rep. N.p., Feb. 2017. Web. Feb. 2017. <<https://www.securityconference.de/en/discussion/munich-security-report/munich-security-report-2017/>>.